

Dokumentasjon ved politikontroll.

Nedenfor følger 11 punkter som OMOD finner viktig å poengtere i forhold til dokumentasjon ved politikontroll. Dels er disse punktene kommentar til rapporten ”Registrering og dokumentasjon i forbindelse med politikontroller” (heretter ”rapporten”), dels er de en presisering av hvorfor OMOD finner en dokumentasjonsordning nødvendig.

1. Stortingsvedtaket må sikres

Stortingsvedtaket som ble fattet 19.juni 2002 lyder som følger:

” Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en kvitteringsordning for politiet som sikrer at personer som visiteres får en kvittering på stedet, hvor type kontroll, dato for kontrollen, tid, sted og tjenestenummer til den som kontrolleres fremgår av kvitteringen”.

Vedtaket i Stortinget har til formål å fremme den enkeltes rettssikkerhet. Det er et vedtak som gjør det mulig å holde en oversikt over politiets arbeid uten å forhindre politiet i å utføre sitt arbeid. I rapportens kapittel 6.2. defineres registrering som hovedpunkt og registrering som etterfølgende. Dette mener vi bryter med stortingets intensjon og må stå for utvalgets egen regning. OMOD velger derfor å vektlegge stortingsvedtaket fremfor rapportens fokus på registrering.

Det at man får bekreftelse på når, hvor og av hvem man er kontrollert, og hva slags type kontroll det er, vil kunne gi mange positive utslag. Politiet hevder at man ikke i utstrakt grad kontrollerer, mens ulike publikumsgrupper, deriblant enkelte minoritetsgrupper, hevder at de til stadighet kontrolleres tilsynelatende uten grunn. Dette er ødeleggende for en nødvendig god relasjon mellom politi og publikum. Vi trenger derfor mer informasjon for å kunne skape en saklig debatt. OMOD har lenge arbeidet for og hevdet at politiet må få bedre oversikt. Vi håper derfor at kontrollene nå føres opp i en form for statistikk. At denne skal inneholde navn er imidlertid helt unødvendig, og vi mener at utvalget ved å påstå dette ikke synes å ha satt seg godt nok inn i saken. Vi ber om at Datatilsynet høres her. **Det er så langt vi forstår fullt mulig at de opplysningene man får via kontroll registreres som statistikk uten at man fører opp navn.** Dette selv om man ved kontroll må oppgi navn.

Utvalget valgte å bruke ordet registreringsordning, ikke kvitteringsordning som stortinget bruker. Dette er vesentlig i forhold til hvor fokuset skal ligge. Vi mener at fokuset må ligge på den dokumentasjonen publikum skal motta. **Dette er en ordning som fra stortingets side primært er tenkt å sikre rettssikkerheten til publikum, ikke primært å gi politiet nye redskaper.** At en rettsikkerhetsordning også kan komme politiet til gode er selvsagt, og det er det perspektivet man må ha.

2. Forsøk må gjennomføres i Oslo

Utvalget har foreslått å iverksette et forsøk med kvittering utvalgte steder før det evt. gjennomføres i hele landet. Vi støtter dette. De foreslår imidlertid at man forsøker en slik ordning ut i små distrikter, noe vi stiller oss helt uforstående til. Et pilotprosjekt må selvsagt også gjennomføres i Oslo hvor klagene på denne type virksomhet har vært mest fremtredende.

Utvalget understreker betydningen av å engasjere kompetente fagfolk til å designe et prosjekt, og at man ikke kan anvende folk fra politiets egne rekker i så måte. Vi er ikke enig i dette. Uten at politiet er representert i designet tror vi ikke at prosjektet kan sikre den nødvendige kredibiliteten blant politifolk på gateplan. Vi foreslår derfor at utvalget som skal designe prøveprosjektet har med en person som er rekruttert fra politiet, evt. fra politiforbundet avd. Oslo. Vi vil også foreslå at en sentral forsker fra England, som lenge har arbeidet med Stop and Search og for the Home Office og i tillegg har bakgrunn fra politiet i London som betjent, blir med. Vedkommende har bodd 7 år i Norge og kjenner derfor norske forhold godt. Dessuten må man sikre brukermedvirkning på dette området også, og OMOD mener derfor at en relevant minoritetsorganisasjon må være representert i et slikt utvalg.

Vi gjentar at prosjektet må legges til Oslo, alt annet vil være absurd.

3. Vi vil ha kontroll, og synliggjøring av denne

Utvalget viser til forskning og mangel på forskning. Det er et stort problem at man i Norge ikke har noe forskning på temaet politi/minoritet. OMOD har etterlyst dette flere ganger uten resultat. For å komme bort fra en situasjon der ord står mot ord, er det behov for mer kunnskap slik at politiarbeid i større grad kan være målrettet og resultatorientert.

Inntil dette foreligger kan vi vise til mange eksempler på tilsynelatende unødvendige kontroller. Mange vil huske saken om afrikaneren som ble stoppet av politiet 17 ganger på 3 uker fordi han hadde en svært dyr sykkel. Politiet mistenkte ham for å ha stjålet denne sykkelen. Han kjente igjen noen av betjentene fra kontroll til kontroll. Vedkommende tok nøyaktige notater av alle kontrollene. Politiet kunne i ettertid bare bekrefte at 3 av kontrollene hadde funnet sted. Dette kan illustreres med følgende fra rapporten:

Politiet er allerede bedt om i rundskriv 01/021 å føre fortegnelse over kontroller. De skulle føre opp kontroller selv om de ikke gav resultat. Kun et fåtall politidistrikt har gjort dette.

Og videre: *”For ransaker som foretas på gata eller under enkelte type aksjoner og som besluttes av tjenestemannen i medhold av strprl § 198, (...) er det trolig grunnlag for å hevde at det sjelden nedtegnes rapport i etterkant dersom intet ble avdekket ved ransakingen. Dette skal imidlertid gjøres etter strprl. § 199 2.ledd. ” Og vedr. utvalgets egen undersøkelse fra 2 politistasjoner i Oslo: *”..indikerer det at det ble skrevet rapport om ransaking i de færreste sakene. Stikkprøvekontroller for noen få av tjenesteseffene viser at slike negative ransaker heller ikke ble registrert i PO-systemet”.**

En kvittering vil kunne sikre at man får en bedre oppfølging av registrering av opplysninger enn i dag. Og vi gjentar: Dette skal ikke være nødvendig å føre sammen med navn – man skal kunne statistikkføre kontrollopplysninger.

Folk flest har forståelse for politiets oppgaver. Alle forstår at **en viss form for kontroll må man ha**. Problemet oppstår når man selv til stadighet er gjenstand for kontroll og politiet verken kan legge frem årsak eller resultat.

Vi merker oss at fra undersøkelsen som utvalget gjorde at langt flere svarte enn hvite ble kontrollert. På Majorstua var det 27 av 122 fra andre land enn Nord-Europa som ble ransaket, mens 24 av 234 Nordeuropeere.

Utvalget legger vekt på problemer som vil komme dersom kontroll skal registreres. Faktum er at **flere av kontrollene registreres også i dag**, som vist ovenfor, selv om man ikke har funnet noe på vedkommende man kontrollerte. OMOD kan hevde dette fordi vi har hatt konkrete saker der politiet har kunnet gå tilbake i journalen og finne vedkommendes navn. Spørsmålet er derfor like mye hva som skjer av registrering i dag, og hvor lenge og på hvilken måte disse opplysningene lagres. OMOD tok opp dette i 1998 fordi vi visste at Utlendingsseksjonen ved Oslo politidistrikt førte et eget register over alle som ble såkalt ”fremmedkontrollert”. Dette skjedde uten at politiet hadde hjemmel i lov. Justisdepartementet ba den gang politimesteren i Oslo om å ”... *begrense registreringen av personopplysninger i forbindelse med utlendingskontroller, slik at politiarbeidet heretter utføres i samsvar med gjeldende lover og regler*”. Vi vet imidlertid ikke hvordan dette er fulgt opp.

Så langt har man en situasjon der **ord står mot ord** i forhold til hva som skjer. Det er på denne bakgrunn OMOD har foreslått en kvitteringsordning. **Vi ønsker en synliggjøring av politiets arbeid og dermed en bedring av rettsikkerheten**. OMOD har forståelse for at politiet har en viktig jobb å gjøre, og vi støtter dem i deres kamp mot kriminalitet, vold, narkotika osv. Politiet mister imidlertid sin støtte fra mange, deriblant enkelte minoritetsmiljøer, når kontrolloppgavene oppleves belastende, trakasserende og diskriminerende, og man ikke ser resultatet av politiets arbeid. Sagt på en annen måte: Politiets bekymring over manglende ressurser tas ikke på alvor av dem som til stadighet opplever at politiet kontrollerer dem og deres bekjente, tilsynelatende umotivert. Tvert i mot anser man at politiet sløser med de ressursene de har ved å kaste bort tid på resultatløse kontroller.

Den totale mangel på informasjon på feltet er interessant også i forhold til den nye loven mot etnisk diskriminering som nå er ute på høring. Et av forslagene er at det skal innføres en aktivitetsplikt. Men: **For å kunne handle proaktivt må man ha informasjon**. En kvitteringsordning vil kunne bidra i så måte.

4. Kvitteringsordning er ikke utelukkende en minoritetssak

Oslo politidistrikt har kun registrert ønske om kvittering fra OMOD. Departementet vet imidlertid at bredden i organisasjoner som ønsker en kvitteringsordning er stor, jmf. oversendte støttebrev. At Oslo politidistrikt ikke har fått med seg dette, som det står i rapporten, finner vi noe underlig, men vi tar det til orientering.

Utvalget fremstiller kvitteringsspørsmålet som om OMOD og andre har ment at dette primært skulle være et minoritetsspørsmål. Utvalget ”foreslår” så at dette må gjelde alle. OMOD har alltid hevdet at en kvitteringsordning er noe som vil komme ALLE borgere til gode. Hvordan dette har blitt oversatt, kan vi ikke forstå. Vi har imidlertid minoritetsbefolkningen som vår

primære brukergruppe, og har derfor best forutsetning for å uttale oss på vegne av denne gruppen.

Samtidig er det interessant at Politidirektoratet ikke har sørget for at flere interessegrupper blir hørt.

Forslaget om innføring har hatt en bred støtte i Norge, også utenfor de såkalte innvandrersorganisasjonene. Dette er et tema som opptar organisasjoner som arbeider med mental helse, barn og unge og også menneskerettighetsorganisasjoner. Av organisasjoner kan nevnes Norsk folkehjelp, LO, Rådet for Psykisk helse, LNU, Oslo bispedømme, Hamar bispedømme, Human-Etisk Forbund, flere av de politiske ungdomsorganisasjonene og flere av menneskerettighetsorganisasjonene for å nevne noen.

5. Ønsker politiet utvidede fullmakter, må de forvente at noen vil ha oversikt

I en radiodebatt i NRK P2 vektla representant Knut Storberget det faktum at når politiet ønsker seg utvidede fullmakter, må de også forsone seg med at man ønsker å holde oppsyn med deres virksomhet. Den person som inntreer i en maktposisjon, enten det er som byråkrat, politiker eller en annen sentral rolle, må belage seg på at noen følger med på de steg vedkommende tar. I forhold til kontroll har politiet fått utvidede fullmakter, særlig etter 11. september. Dette går særlig på våpenkontroll. Den type kontroll vi får tilbakemeldinger på tyder på å være basert på såkalt *skjellig grunn til mistanke*. Det blir med andre ord ofte opp til den enkelte betjent å ta en avgjørelse. Fordi dette er et viktig redskap for politiet er det desto viktigere at man sikrer seg mot misbruk. En kvittering ved denne type kontroll vil kunne hjelpe slik at man også internt kan holde oversikt ved vide fullmakter.

Utvalget viser på side 39 til at politiet har fått utvidet adgang til visitasjon. Dette brukes som argument mot kvittering, fordi man antar at det vil bli mye skrivearbeid. Vi mener snarere at dette er et argument for kvittering. Ved utvidede fullmakter er det desto viktigere å se at kontrollene følger sin intensjon.

6. Det tekniske – representasjon i nytt utvalg

Vi stiller oss undrende til den smale sammensetningen av utvalget som fikk i oppgave å utrede dokumentasjonsordningen. Dette særlig fordi politiet, som utvalget i sin helhet er representert fra, har vært mot en slik ordning og dermed er en part i saken. Dette preger rapporten, som etter vår mening ikke gir et helhetlig bilde av sakens kompleksitet, og som ved flere anledninger slår fast diskutabile punkter som sannheter. Vi ber derfor departementet om å ta dette til etterretning for senere nedsettelse av utvalg. Det gjelder i høyeste grad pilotprosjektet, men og dersom man skal utrede nærmere eventuelle teknikaliteter i forbindelse med dokumentasjon.

Det gjenstår fremdeles mange tekniske spørsmål som må avklares. Vi ber om at **brukergruppene blir med i et nytt utvalg som må se nærmere på de praktiske sidene ved gjennomføring**. Eksempel på spørsmål som må avklares er hva som skal stå på kvitteringen, i

hvilken grad disse opplysningene skal registreres osv. Dette må et nytt utvalg se på, og flere enn representanter for politietaten må sitte i dette utvalget.

At ting må avklares kan illustreres med at Fagforeningsleder i Politiets Fellesforbund, Arne Johannessen uttalte følgende til Dagsavisen 10.03.2002:

”Jeg synes forresten at det er underlig at noen som ikke har gjort noe ulovlig, ber om å bli registrert i et politiregister. Jeg antar at Datatilsynet har synspunkter på dette”

For det første – OMOD og andre har aldri bedt om at personer skal registreres i et register – vi har arbeidet for en kvitteringsordning. For det andre: **Ingenting tyder pr. dags dato på at man må registreres i politiets register med navn**, selv om man oppgir navn ved kontroll. Her har utvalget med all sannsynlighet trukket en for rask konklusjon. Utvalget tilkjennegir da også at de ikke har rukket å skaffe seg full oversikt over de tekniske utfordringene og hvordan dette kan løses.

Vi går ikke nærmere inn på kostnads- og tidsestimeringer utvalget har satt opp, da vi mener dette må utredes nærmere av et nytt utvalg. Likeledes slår utvalget fast at *”...svært mange vil bli spurt om opplysninger de etter dagens ordning ikke ville ha blitt bedt om å oppgi”*. Dette kommer selvsagt an på hva som skal stå på en kvittering, noe som ikke kommer frem fra utvalgets rapport og som de derfor ikke kan si noe om.

Det vi foreløpig kan si er at OMOD primært har tenkt på dokumentasjon ved mistankebaserte kontroller, men dette bør utredes nærmere med et utvalg der brukervedvirkning er ivaretatt. Vi skal bare kort gi uttrykk for at grunnløse kontroller kan reduseres på flere måter. Vi vil peke på to:

- Det opplagte er at man satser mer på målrettede kontroller basert på etterretningsopplysninger
- Det andre er at man skaper en større grad av bevissthet rundt stopp og hvem man stopper. IAG'ene (Independent Advisory Groups) har i London ført til – i følge politisjefen der – at antall kontroller har gått ned og antall treff opp. Man har skapt en bevissthet rundt belastninger og at det å være svart ikke er identisk med å være kriminell. Vi mener at det å dele ut en kvittering vil skape en bevissthet rundt hvem man stopper og hvorfor hos den enkelte politibetjent.

OMOD sin erfaring fra møte med politibetjenter i flere sammenhenger, blant annet via politihøyskolens grunnutdanning og etterutdanning er bl.a.:

- Ingen kjenner til planer som foreligger
- Svært få fra Oslo har kjennskap til politimesterens strategidokument, EI HELLER innholdet i dette
- Skjellig grunn til mistanke oppfattes svært forskjellig, og grunnlaget for kontroll varierer derfor mye.

En innføring av dokumentasjon ved kontroll vil kunne sette slike og andre temaer på dagsorden og sikre profesjonalitet i større grad enn i dag.

7. Hvordan sikre en kvittering?

I dag er det slik at tjenestemann/kvinne har plikt til å oppgi sitt tjenestenummer på forespørsel. Personer som ber om tjenestenummer kan imidlertid få høre at det har de ingen rett til å spørre om, og i mange tilfeller har vi fått rapportert at det er tydelig at politiet finner dette spørsmålet provoserende. Den kontrollerte opplever da den etterfølgende dialog som svært uhøflig. Rapporten nevner også at ved visitasjoner der betjenten selv beslutter ransaking skal det settes opp en rapport som skal undertegnes av vitner. Dette skjer i følge rapporten ikke alltid.

Et spørsmål utvalget ikke har berørt, men som de av denne grunn i aller høyeste grad burde sett på er: **Hvordan kan man sikre at politiet faktisk kommer til å gi en kvittering til den som blir kontrollert?** For at dette skal skje må man ha svært tydelige retningslinjer. Igjen ber vi om at **brukergruppen blir representert** i utvalget som må opprettes for å se på avklaring av tekniske spørsmål. Kompetansen som ligger hos personer som har opplevd kontrollen fra den "andre" siden må anvendes. Det er kun ved at både politi og publikummet blir hørt at man kan sikre et bedret forhold, som jo er målsetningen med kvitteringsordningen.

8. Forskning fra England fra ulike vinkler.

I rapporten vises det til forskning fra England. Det finnes ulike måter å lese forskning på ut fra hva man vektlegger. Likeledes finnes det ulike rapporter som ikke nødvendigvis gir sammenfallende resultater. **Vi savner en breddepresentasjon i forskningen fra England.**

Alle som har vært borte i samfunnsvitenskapelige spørsmål vet at det er få absolutte sannheter. Det er imidlertid en generell enighet om følgende: Man kan ikke overføre forskning automatisk fra ett land til et annet. Bare i London er det bosatt 7 millioner mennesker, det vil si 14 ganger mer enn i Oslo. Utvalget tar høyde for dette da de velger å se mer på situasjonen i Skottland, men samtidig fremhever de negative sider ved å referere til engelsk forskning. Dette blir noe underlig.

I Dagsavisen 10.mars viser Fagforeningsleder i Politiets Fellesforbund, Arne Johannessen til det argumentet rapporten har satt frem: Ved kvittering går antall kontroller ned og kriminaliteten opp. Vi finner ikke at rapporter fra England kan vise at det er en absolutt og utelukkende sammenheng mellom kvittering og økning i kriminalitet. Det er heller ikke en absolutt sannhet at kriminaliteten i England har økt drastisk de siste 10 årene. Enkelte former for kriminalitet er så vidt oss bekjent tvert imot redusert den siste tiden.

Vi mener at man også kan se det motsatte ved innføring av kvittering: Dette vil få ned antall resultatløse kontroller, og vil dermed høyst sannsynlig i mindre grad ramme personer som ikke skulle vært kontrollert. Dette vil redusere frustrasjon og kan virke forebyggende. I tillegg vil man effektivisere politiets arbeid ved at de kontrollene man tar, kan konsentreres der hvor sannsynlighet for treff er stor.

Man kan ikke trekke en direkte sammenheng mellom nedgang i kontroll og økning i kriminalitet. Man kan imidlertid måle at nedgang i kontroller gav større prosentvis treff. I London fant man at bevissthet rundt kontrollpraksis fører til at antall kontroller går ned og treffprosenten går opp. Dette er det ikke uenighet om, og er blant annet vektlagt av

politetsjefen ved Metropolis police (Londonpolitiet). Det vil si at kontrollene blir mer målrettet, man legger flere opplysninger til grunn før man kontrollerer, og oppnår dermed at man i større grad får ”treff” på dem som man kontrollerer. Dette er hva OMOD har håpet på ved å foreslå en kvitteringsordning: At antall grunnløse kontroller reduseres.

Politiet er **avhengig av å vinne tillit** for å forebygge andre former for kriminalitet, og for å vinne frem i saker der man er avhengige av at publikum ønsker å stille som vitner. Det oppnår man ikke ved å gi mennesker en opplevelse av å bli trakassert, fordi man til stadighet opplever grunnløse kontroller.

I rapporten skrives det at det er lite forskning på feltet, og det som finnes indikerer ikke at politiet er diskriminerende eller uforholdsmessige i sin praksis. **Det finnes ingen** forskning som utelukkende har sett på forholdet mellom politi og minoriteter i Norge. OMOD har lenge etterlyst at vi trenger forskning på flere felt innenfor dette temaområdet. Vi har etterlyst denne type forskning hos justisdepartementet, hos politiet selv og ikke minst har vi etterlyst det på politihøgskolens forskningsavdeling. **Det er derfor gledelig at rapporten nå tydeliggjør at dette er et felt vi har svært lite kunnskap på.**

Det finnes imidlertid rapporter som indikerer at det innenfor politiet er diskriminerende praksiser. Disse er i hovedsak kvalitative studier, og man kan derfor ikke generalisere funnene.

OMOD mener det er behov for viten om politiets praksiser både via kvalitative og kvantitative studier. Vi har likeledes behov for kunnskap om ulike gruppers opplevelser i møte med politiet. Slik det er nå har vi heller ingen dokumentert viten om de gode praksiser, som burde vært formidlet ut til flere.

Utvalget skriver at ECRI sin uttalelse ikke har relevans i forhold til en kvittering, men det har det i høyeste grad. ECRI nevner behovet for monitoring – og den enkelte vil med en kvittering ha mulighet til å holde en oversikt over kontroller og bevise dette. I en demokratisk rettsstat kan ikke politiet ha enerett på å være overvåkere. Politiets arbeid må også kunne etterprøves.

Utvalget viser til Fitzgeralds rapport. Vi finner det nødvendig å vise til hennes sluttpoeng, da de gir en oppsummering som utvalget ikke har vektlagt. Hennes hovedkonklusjon er:

- Being searched makes it significantly more likely that someone who has been stopped by the police will end up dissatisfied with the encounter.
- Black people stopped by the police are more likely to be searched. So searches exaggerate the extent to which black people are stopped by the police relative to whites. At the same time searches, increase black people's level of dissatisfaction with stops.
- Searches are beginning to impact on young Asians without previous criminal records who are coming to the attention of the police in larger than average groups.
- Yet some of the searches which are creating these problems may not be justifiable in terms of PACE and more may simply be unnecessary - including searches which produce arrests.
- At the same time, it would be possible significantly to boost the number of arrests which come from legitimate searches since the justifiable use of the power is elastic. The number of searches could increase considerably without making any difference to the arrest rate.
- But extending the use of the power would increase the number of members of the public generally who are inconvenienced by being searched. More specifically, it would amplify the disproportionate impact of the power on black people; and it seems certain also to increase the proportion of young Asians with criminal records - largely through arrests for possession of small amounts of cannabis.
- In deciding to what extent the power should be used, therefore, some decision is needed about where the balance should be struck between the crime-related gains and the possible community-related damage.

Overarching all of these issues is a set of concerns about the manner in which the power is currently exercised by some officers.

To punkter hun UMIDDELBART mener må iverksettes er:

- To develop a more intelligence based approach to stop and search along with
- A requirement for officers routinely to make a note where searches were based on prior intelligence.

Igjen – vi kan ikke overføre kunnskap fra England direkte til Norge. Vi tar med disse punktene fordi utvalget etter vår mening ensidig har fremlagt engelsk forskning som om det fraråder dokumentasjon ved kontroll, og forså vidt også registrering. **Så vidt vi forstår har evaluering av gjeldende ordning i England vært i forhold til reform og ikke avskaffelse av ordningen.**

Ved å vise hovedkonklusjonene i en av rapportene som utvalget selv viser til, så håper vi å få frem at forskning kan leses på mange måter. Man kan i England finne mye forskning, og den vil sprike i flere retninger og ikke gi grunnlag for konklusjon verken for eller mot dokumentasjon.

Fitzgerald viser tydelig at det er behov for tiltak i forhold til kontroll. Den type kvittering som OMOD har foreslått er ikke lik den de har i England. Den er mindre omfattende, og vi mener derfor den kan være et svært godt bidrag i Norge. Undersøkelsen peker dessuten på behov for å gi publikum bedre informasjon, noe en kvittering vil være.

Utvalget refererer til at antall *stops* har gått ned i England, og dette fremlegges som en utelukkende negativ ting. Men er det slik at av de *stops* som er redusert, finner man flere av de problematiske *stoppene*? De som kan defineres som grunnløse? Er det slik for politiet at når antall *stops* og resultat registreres, så er det ikke bare det at man kvier seg for ekstraarbeid som gjør at man ikke kontrollerer i like stor grad, men også det at man vanskelig kan rettfærdiggjøre alle stoppene rent politimessig? Det er ikke nødvendigvis negativt i seg selv at antall stopp går ned, i alle fall ikke så lenge man fra London vet at dette førte til at treffprosenten steg. Man har hatt liknende erfaringer her til lands med tolletaten – nedgang i kontroll på bakgrunn av mer målrettet virksomhet førte til dobling av treffprosent.

Fra Skottland har man funnet at for unge menn i urbane strøk hadde kontroller en negativ virkning, fordi møtene opplevdes som truende og ubehagelige (s.22). Vi trenger kunnskap om hvorvidt dette er situasjonen i Norge også, og hva man eventuelt kan gjøre med dette – UTOVER en kvitteringsordning. **Vi ser ikke kvittering som en endelig løsning, men som ett av flere nødvendige tiltak.**

Imidlertid kan vi ikke vente på mer forskning før Stortingets vedtak iverksettes. Vi er enige med utvalget om at man må sette i gang et pilotprosjekt. Så kan man parallelt med dette jobbe for å få forskning på norske forhold.

Vi vil referere til hva Michael Eboda, *senior newspaper executive*, sier i en artikkel i The Observer 23. februar 2003:

” The trouble with the needle-in-a-haystack approach to policing is that it is wasteful and too simplistic a solution to a sophisticated problem; and while every so often the police get lucky, more often than not they don’t and they end up offending innocent people going about their daily lives.

The result is that when the police want their help, they don't get it. You don't do a favour for someone who has just humiliated you. (...) Most simply end up hating the police. As one typical respondent to a vox pop on attitudes to the police carried out by New Nation said:

"I'd rather be a dustman than join them (the police). You get more respect".

Dette viser behovet for et serviceorientert politi. Dokumentasjon av kontroll er et servicetilbud som er ønsket av svært mange personer.

9. Det manglende perspektiv: Omkostninger av stadige kontroller

Utvalget viser til at ransaking oppleves belastende, og det må derfor også være et mål å redusere antall grunnløse ransaker. Vi er fornøyd med at utvalget tar opp denne problemstillingen, og ser frem til at det iverksettes tiltak for å redusere dette, utover en dokumentasjonsordning. Det at utvalget nå peker på belastninger ved kontroll betyr at det er satt på dagsorden, og vi ser frem til fortsettelsen.

Det står å lese at: *"Justisdepartementet har fastsatt nærmere vilkår for når slik forutgående visitasjon kan skje. Det understrekes her at visitasjonsordningen må utøves slik at hensynet til publikums gode forhold til politiet ikke blir skadelidende."* OMOD vet at visitasjon som oppleves som grunnløs og basert på løse anklager er svært belastende både for den enkelte, men også for forholdet til politiet. OMOD har derfor tatt initiativ til utarbeiding av en brosjyre som forteller om hvilke rettigheter og plikter man har i møte med politiet.

OMOD deler ut denne brosjyren for å bedre forholdet mellom politi og minoritetsungdom. På denne måten gjør vi på vår side det vi har mulighet til for å skape et bedre klima. Når det er gjort, er det viktig at også politiet bidrar på sin måte. **En kvittering vil være en enkel servicehandling som har stor betydning for den kontrollerte og som også vil føre til bedret kommunikasjon som vil komme hele samfunnet til gode.** Det gir dessuten en trygghet i en særdeles utrygg situasjon. Graden av opplevelse av å bli tatt på alvor vil kunne øke ved at man får en kvittering og ikke bare måtte gå videre som om ingenting har skjedd.

OMOD har gjennom 10 år fått utallige henvendelser fra personer med minoritetsbakgrunn som har erfart å bli kontrollert uten at man kan se noen årsak til kontrollen. I tillegg har mange erfart at kontrollene har blitt gjennomført på en lite profesjonell måte. Et eksempel kan være en "pakkekontroll" – når papirene er i orden, sjekkes man for besittelse av narkotika, når det heller ikke er å finne, kan mobiltelefonen sjekkes, osv. Dette oppleves som frustrerende. Man har opplevelsen av å ha blitt stoppet uvisst av en grunn, men "noe må det vel være med deg".

Omkostningene ved de grunnløse kontrollene går ut over storsamfunnet. Alle vet at det kan lønne seg å gå bak en svart person i toll, fordi mest sannsynlig blir den svarte stoppet og man selv kan gå rett forbi. På samme måte tyder ting på at svarte er fokus for politiets kontroll og at de som burde være fokus da kan slippe unna. Dette er ingen tjent med.

Når man opplever flere kontroller i løpet av kort tid, oppleves det som trakasserende og kriminaliserende. Dette forsterkes når tjenestefolkene opptrer på en uhøflig måte. Kvitteringsordningen er ikke foreslått fordi man ønsker å belaste politiet. Det er foreslått for å

sikre rettsikkerheten til enkeltindividet. Det er foreslått fordi enkelte grupper i Norge opplever seg trakassert av politiet, og man ønsker å innføre en ordning som vil motvirke en praksis med flere grunnløse kontroller. Dette mener vi vil fungere konfliktdempende, fordi vi har sett hvor mye frustrasjon og sinne de stadige kontrollene utløser. Dessuten vil det tjene samfunnet som helhet fordi politiet i større grad vil kunne sette ressursene sine inn på en mer effektiv måte ved større grad av målrettet arbeid.

Vi er enig med utvalget i at en dokumentasjonsordning må være motivert ut fra et ønske om å skape tillit og forutsigbarhet. Det er vesentlig for de ”Andre tiltakene” som står listet opp på side 44 at politiet også er villige til å yte noe på **servicesiden**. Her er det viktig å poengtere at kvittering ikke er et tiltak bare for å bedre forhold politi / minoritet, det er et servicetilbud som vil komme alle til gode. Man kan ikke forvente økt rekruttering til politiet blant personer med minoritetsbakgrunn dersom man ikke yter den samme gruppen en helt annen service enn det rapporter fra både SMED og OMOD tyder på i dag. Politiet må imøtegå publikum før de er villige til å arbeide i etaten. Dokumentasjon vil være en serviceerklæring og tegn på imøtekommenhet til både minoritets- og majoritetsbefolkningen.

Utvalget påpeker at det som har betydning er hvordan man blir behandlet (blant annet side 25). De bruker dette som argument for at folkeskikk er viktigere enn kvittering. Vi er enige i at profesjonalitet er særdeles viktig. Vi har imidlertid svært mange eksempler på det motsatte. Har man dokumentasjon på kontroll har man også en reell mulighet til å klage, i motsetning til i dag. Vi er av den oppfatning at det og må være i politiets interesse at de uprofesjonelle situasjoner blir synliggjort for å forhindre gjentakelse.

Vi har sett at politiet kan bidra til å skape uheldige virkelighetsforestillinger som kan føre til økt kontroll av enkelte grupper. I forbindelse med operasjon Advent før jul 2002, hadde VG oppslag hvor det gikk frem at ”sentrale politikilder” hadde en antagelse om over 20.000 som realistisk tall for personer med ulovlig opphold. Dette tallet fikk bli stående lenge uten dementi. OMOD var nysgjerrig på hvordan man hadde kommet frem til dette tallet, da politiet lenge ikke har operert med noen tall da de mener at det ligger i sakens natur å ikke kunne vite. Etter henvendelse har OMOD fått vite fra Justisdepartementet, Politidirektoratet og ledelsen ved Oslo politidistrikt at man ikke kan gå god for 20.000 - tallet. Dette er nå lagt ut som en liten notis på PODs hjemmesider. Hvem vil det gå ut over at man skal finne disse 20.000?

Så langt oss bekjent gjennom mediene hadde man under operasjon Advent oppdaget ca. 230 illegale, inkludert de som ble avvist på grensen. Leter politiet enda etter de resterende 19.770 som man mener oppholder seg ulovlig i Norge? Det er primært i Oslo denne type tall figurerer, og har figurert, ikke i Agder som foreslått av utvalget som forsøkssted. Igjen: Derfor må pilotprosjektet legges til Oslo, en by som er delt inn i flere stasjoner. På en av disse, primært sentrum eller Grønland, må et av forsøkene finne sted.

10. Uttalelse fra professor Andenes:

Vi legger også ved en uttalelse fra Kristian Andenes, professor ved juridisk fakultet som sier følgende:

”Jeg er blitt bedt om å avgi en kort uttalelse vedrørende politiets praksis med kontroll av utlendinger og andre. Som kjent har det vært eksempler på at enkelte utlendinger er blitt

stoppet og kontrollert svært mange ganger i løpet av kort tid. I den forbindelse er det reist spørsmål om det bør kunne kreves en kvittering på at man er stoppet og kontrollert. En slik **kvittering vil ha flere aktverdige formål**, hvorav jeg nevner noen sentrale. For det første vil den enkelte som blir kontrollert kunne **dokumentere hyppigheten** av kontrollene. For det annet vil man kunne dokumentere overfor nye kontrollører når man sist ble kontrollert. En kvittering vil således kunne fungere som et **middel til å motvirke en praksis som gjør at enkelte vil føle seg forfulgt og trakassert** av hyppige kontroller. Uten at jeg har studert temaet inngående, vil jeg si at det så vidt jeg kan se ikke er noe i veien for at det innføres en praksis der det kan kreves kvittering ved kontroll. Jeg har også vanskelig for å se hva som skulle være i veien for en slik ordning. Ikke minst ut fra en del av de erfaringer som er rapportert, vil det også være best **i samsvar med god forvaltningsskikk at en slik kvitteringsordning blir innført**.
Vennlig hilsen Kristian Andenæs”

11. Kvittering som forebyggende arbeid

I England har vi sett at politiets fokusering på unge svarte menn i kontrolløyemed, gav seg utslag i sterke opprør. Det mest kjente er Brixton-opprøret hovedsakelig blant vest-indere bosatt i London fra 1981, som førte til den kjente Scarman-rapporten. Denne slo fast at en av de utløsende faktorene for dette opprøret nettopp var forholdet til politiet. Senere i forbindelse med Stephen Lawrence saken og den påfølgende Macpherson-rapporten kom det frem at politietaten var preget av institusjonell rasisme. En rekke konkrete tiltak ble så iverksatt for å motvirke dette.

Mange vil nok huske opptøyene fra Nord England for få år siden, denne gang blant sør-asiatisk ungdom. Her hadde man ikke hatt samme fokus på forhold politi – minoritet som i London.

I Norge har vi ikke hatt denne type opprør. Vi ønsker heller ikke å komme i en situasjon som England i – at man må drive brannslukking etter et opprør. Det må være ønskelig for alle å forebygge dette, og det må gjøres på flere felt. OMOD mener at en kvitteringsordning vil kunne føre til at politiet må bli mer resultatorientert i sitt arbeid. De vil måtte jobbe mer målrettet, og dermed mer profesjonelt. Samtidig vil den enkelte erfare at deres rettssikkerhet er ivaretatt.

12. Norge som foregangsland

Forslag til kvitteringsordning har fått en del media oppmerksomhet i utlandet. I tillegg er stortingsvedtaket kommunisert til organisasjoner i andre vestlige land. Man ser med anerkjennende øyne på at norske politikere har vedtatt et så viktig forslag for å ivareta rettssikkerheten.

Ved innføring av en dokumentasjonsordning har Norge en unik mulighet til å være et foregangsland på et område som hittil har vært upløyd mark.

OMOD 20.03.2003